

HOLOKAUSZT ÁLDOZATAINAK NEMZETKÖZI EMLÉKNAPJA

Az ENSZ Közgyűlése 2005-ben a HOLOKAUSZT ÁLDOZATAINAK NEMZETKÖZI EMLÉKNAPJÁVÁ nyilvánította január 27-ét. 1945-ben ezen a napon szabadult fel Auschwitz-Birkenau, a II. világháború legnagyobb és leghírhedtebb megsemmisítő lágere. A tábor az európai zsidóság elpusztításának gócpontja volt, neve mára egyet jelent az emberiség történetének legsötétebb, legembertelenebb időszakával.

1945. január 27-én az I. Ukrán Front katonái léptek be elsőként a halálgár kapuján. A látványt, ami akkor fogadta őket, valószínűleg nem tudták elfelejteni egész életükben. Mindenfelé halottakat és csontsoványra fogyott, élő emberi roncsokat hagytak hátra a menekülő náciak. 1942 és 1945 között több mint egymillió ember halt meg csupán ebben az egy táborban.

2006 óta a világon mindenütt megemlékeznek ezen a napon a népiirtás közel hatmillió áldozatáról. Annak elősegítésére, hogy hasonló tömegpusztítás soha többé ne ismétlődhessen meg, az ENSZ Közgyűlése kötelességként határozta meg a tagországok számára olyan oktatási programok indítását is, amelyekből a felnövekvő generációk megismerhetik a holokauszt történetét, és okulhatnak belőle. Ugyanebben a határozatban a közgyűlés általánosságban is elítélte az erőszakot, a vallási vagy etnikai diszkriminációt.

Az Auschwitz-Birkenau-i tábor

Előzmények.

A középkori Európában a zsidók folyamatosan antiszemitizmusnak voltak kitéve a keresztény teológia alapján, amely Jézus meggyilkolásával vádolta őket. Még a reformáció után is a katolicizmus és lutheranizmus továbbra is üldözte őket. Luther 1543-as könyve (*Von den Juden und Ihren Lügen*) szerint Németországnak meg kell szabadulnia a zsidóktól.

A modern kori antiszemitizmus ezzel szemben már nem vallási, hanem faji alapú volt. A 19. század második felében az olyan gondolkodók hatására, mint például Houston Stewart Chamberlain és Paul de Lagarde, a Német Birodalomban és Ausztriában kialakult a népi mozgalom (*Völkische Bewegung*). Heinrich von Treitschke már a fajok harcáról írt, amelyben a bátrak győznek, míg a többiek pusztulásra vannak ítélve. A befolyása nyomán az antiszemitizmus bekerült a német értelmiségi körökbe. Ő népszerűsítette „A zsidók a mi szerencsétlenségünk!” (*Juden sind unser Unglück!*) szlogent is.

Az 1930-as években a zsidók jogi, gazdasági és társadalmi mozgásterét egyre jobban leszűkítették. Amikor Hitler 1933-ban átvette Németország irányítását, a zsidók üldözése politikai elv lett. 1933-ban kitiltották a zsidókat a közszférából, eltiltották őket a jogász, orvosi, tanári, politikusi és mezőgazdasági munkáktól. 1935-ben a nürnbergi törvények megfosztották őket állampolgárságuktól és megtiltották a nem zsidókkal való házasságukat.

Kezdetek.

1938. őszén egy Franciaországba emigrált zsidó fiatalember, *H. Grynszpan*, a szülei sorsa elleni tiltakozásul lelőtt egy Párizsban működő német diplomatát, *Ernst Eduard von Rathot*.

A merénylet esete jól jött Goebbels propagandaminiszternek, aki már régóta vadászott egy hasonló botrányra, amivel fel lehet korbácsolni a közvélemény haragját. A német újságok már világméretű zsidó összeesküvésről írtak, amely *Grynszpan*-t csak eszközül használta.

A holokauszt kezdetét gyakran az ún. "kristályéjszakától" (*Kristallnacht*), 1938. november 9-e éjszakájától számítják, amikor is Németországban országszerte halmokban állt a zsidó üzletek, otthonok és zsinagógák ablakaiból származó üvegcserep.

Németországban betiltották a zsidó lapokat, és kitiltották a zsidókat a német oktatási intézményekből. 9-én este civil ruhás rohamosztagosok zsidóellenes zavargásokat szítottak, közel száz zsidót megöltek, több mint ezer zsinagógát és sok ezer zsidó lakást és boltot kiraboltak és felgyújtottak, és mintegy 30 000 embert koncentrációs táborokba vittek. Hasonló események zajlottak Ausztriában is.

II. világháború

Deportálás céljára használt vagon

A nordhauseni koncentrációs tábor 1945. április 12-én; a táborban meghaltak számát 20 000-re teszik

A háború kitörésével a német zsidópolitika második szakaszába lépett, melynek célja a zsidók területi elkülönítése volt. 1939 őszén a németek megszállták a mintegy kétfélmillió zsidó lakta Nyugat-Lengyelországot. Reinhard Heydrich, a Reichssicherheitshauptamt feje azt javasolta, hogy gyűjtsék a lengyelországi zsidóságot néhány vasúti csomóponton fekvő nagyvárosban létesítendő gettóba, ahol kényszermunkát végeztethetnek velük, és a vasút megkönnyíti „további lépések” megvalósítását. (Adolf Eichmann 1961-es vallatása során azt állította, hogy a „további lépések” kifejezés alatt fizikai megsemmisítést értettek.) Ez meg is történt; a gettókból sok ezer zsidót meggyilkoltak, és még többen haltak meg éhségtől, betegségtől vagy a kimerültségtől, de szisztematikus kiirtásra ekkor még nem történt kísérlet.

1940–43 között Németországból, Ausztriából és a későbbi Csehszlovákia területéről Eichmann vezetése alatt Lengyelországba deportálták a zsidókat. (Korábban Hitler azt tervezte, hogy a teljes európai zsidóságot Madagaszkár szigetére telepítik ki, ahol politikai túszként használhatják őket, a Madagaszkár-terv azonban logisztikailag kivitelezhetetlennek bizonyult.) Egy részüket a gettóba telepítették, másokat koncentrációs táborokba zártak. A koncentrációs táborokat hatalomra kerülésük után hozták létre a nácik politikai ellenfeleik (a kommunisták és a szociáldemokraták) számára; az első, a dachau koncentrációs tábor 1933 márciusában kezdte meg működését. Kezdetben alig voltak többek egy-egy pincénél vagy raktárpületnél, de némelyik idővel hatalmas, a városon kívül elhelyezkedő táborra nőtt. 1942-re hat ilyen nagy tábor volt Lengyelországban. A foglyok napi 12-14 órát dolgoztak a német hadiipar számára; sokan belehaltak az éhségbe, az örök kegyetlenkedéseibe vagy az embertelen körülményekbe.

A „végső megoldás”

Holttestek egy teherautó utánfutóján, egy haláltáborban (1945. ápr.)

Az antiszemitizmus valamennyi hagyományos eszköze (rémhírek terjesztése, gettók felállítása, a zsidók jogi és emberi diszkriminációja, gazdasági szerepük teljes megszüntetése) mellett iparszerű és tervszerű megsemmisítésükre törekedett.^[10]

A nemzetiszocialista cinizmus ezt a „zsidókérdés végső megoldásának” (németül: *Endlösung der Judenfrage*) nevezte. A nemzetiszocializmus antikommunista jellegének a holokauszt kiterveléséhez és végrehajtásához nincs köze, de a kommunistákat és a zsidókat gyakran összemosták és együttesen támadták: 'judeobolsevizmus'. 1942 januárjában tartották Berlin mellett az ún. *wannseei konferenciát*, ahol tervezték a „végső megoldást”. Legkésőbb 1941 szeptemberében el volt döntve a zsidók meggyilkolása. A wannseei konferencián csak a terv végrehajtásának eszközeit beszélték meg. A megszállt lengyel és szovjet területeken az első naptól fogva tömeggyilkosságokat hajtottak végre. A wannseei konferencia résztvevője volt Adolf Eichmann, aki később a magyarországi holokauszt megszervezője lett.

Magyarországon a zsidók deportálása az Adolf Eichmann által vezetett *Judenkommando* irányításával és a magyar közigazgatás és csendőrség aktív támogatásával történt meg. Közel félmillió magyar zsidó került Auschwitzba.

Akiket nem öltek meg azonnal a gázkamrákban, azok munkatáborokba – mint Auschwitz-Birkenau – kerültek. De a munkatáborokba csak azok kerültek, akiket munkára alkalmasnak találtak. Akiket nem, azokat egyből elgázosították. Az Auschwitz melletti erdős területen levetkőztették őket, és azt mondták nekik: zuhanyozni mennek. Amikor a gáz az utolsó emberrel is végzett, a Sonderkommando (magyarul Különleges Egység: a gázkamrában és a táborban megöltek holttestét elégető, főleg zsidókból álló munkacsoport) tagjai a holttesteket vagy tömegsírokba, vagy a krematóriumba vitték.

A zsidó holokauszt áldozatainak száma

Az áldozatok számát több különböző becslés próbálta felmérni. A széles körben elfogadott számok öt és hatmillió között mozognak.

A zsidó áldozatok időbeli eloszlása Raul Hilberg adatai alapján.

Év	Áldozatok
1933-1940	100 000 alatt
1941	1 100 000
1942	2 700 000
1943	500 000
1944	600 000
1945	100 000

A fő megsemmisítő táborok pirossal keretezve (a térkép mai országhatárokkal készült)

Az egyes haláltáborokban elhunytak száma a Jad Vasem adatai alapján:

- Auschwitz-Birkenau: 1,3-1,5 millió, ennek több mint 90%-a zsidó;
- Belzec: 600 ezer;
- Chelmno: 320 ezer;
- Majdanek: 360 ezer;
- Maly Trostinets: 65 ezer;
- Sobibór: 250 ezer;
- Treblinka: 870 ezer.

Ez összesen több mint 3,8 millió, amiből 80–90%-ra becsülik a zsidók arányát, ami a holokauszt zsidó áldozatainak körülbelül a fele. Félmillióra teszik a más, nem kifejezetten haláltáborként működő német koncentrációs táborokban elhunyt zsidók számát. 0,8–1 millióra becsülik azok számát, akiket az Einsatzgruppék öltek meg a megszállt szovjet területeken (ezeket a gyilkosságokat rendszerint nem dokumentálták). További százezreket az éhezés vagy betegség ölt meg a lengyel gettóknak, még mielőtt deportálták volna őket.